

הלכות תפלה סימן צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק א]

ולזרום במצוות [כמבואר ברמ"א לקמן סי' קמט ס"א]. ומטעם זה גם נהגו לכבדם בגלילת התורה [כמבואר לקמן סי' קמז ס"ק ז].

[משנ"ב ס"ק ה]

שְׁאִין דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁכַּת עֲלִיּוֹ.⁽¹⁴⁾

14) ומי שבאפשרותו להתפלל במקום שיוכל לכוון בתפילה, אך יצטרך לצאת לפני סיום התפילה, או להתפלל במקום שלא יוכל לכוון, אך שם יתפלל את כל התפילה בשלימות, כתב הגרש"ז אויערבך (תפילה כהלכתה פ"ב הע' כח) שעדיף שיתפלל בכוונה, שהרי תפילה היא עבודת הלב, והוסיף שרצוי לעשות כן גם אם יפסיד קריאת התורה של שני וחמישי, אך צריך להשתדל שהציבור ידעו ויבינו למה עושה כן.

[משנ"ב ס"ק ו]

נְעַקְשׁוּ וְכוּ'.⁽¹⁵⁾

15) ואם לא התפלל בגלל טרדות אלו, כתב לקמן (סי' קח ס"ק א) שאף שעשה שלא כדיון, אין זה בכלל מזיד, ויכול להתפלל תפילת תשלומין.

[משנ"ב ס"ק ז]

שֵׁישׁ שֵׁם שְׁכָרְךָ אוֹ מִי־דָבַשׁ, וְכָל־שֶׁכֶן רִיחַ רַע מְעַפֵּשׂ קֶצֶת.⁽¹⁶⁾
16) והסיבה לא להתפלל שם היא רק מחמת שאינו יכול לכוון, אך אין איסור מחמת ריח השיכר, וכן אין איסור מחמת הריח הרע של העיפוש, וכמו שכתב לעיל (סי' עט ס"ק כג) בשם החיי אדם שדבר שבטבעו ריחו רע כגון עטרן וכדו', אין צריך הרחקה ממנו, ורק כנגד מה שנסרח מחמת עיפוש כתב לקמן (סי' רכו ס"ק ט ובשעה"צ שם ס"ק יא) שאסור, ודוק כשיש ריח מעופש מאד, ולכן כתב (שם) שמה שנאסר לעיל (סי' פו ס"ק ג) לקרוא קריאת שמע במרתפות היין שיש בהם ריח רע מעופש וקץ בו, מדובר רק כשיש שם ריח רע חזק. והוסיף, שלכן לא קשה מדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה ה"ט) שכתב שרק גדולי החכמים היו נזהרים, כיון שהרמב"ם לא דיבר בריח מעופש מאד.

[משנ"ב ס"ק ח]

שִׁיאֲמַרְהָ בְּנִתָּה בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים⁽¹⁷⁾ כְּמִי שֶׁמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ.⁽¹⁸⁾
17) ובברכת אבות שאינה בקשה אלא שבחו של מקום, כתב התהלה לדוד (ס"ק א) שיתכן שגם בה צריך לסדר שבחו של מקום, וכמו שמסדר הרש את דבריו לפני שמבקש בפתח.
18) והצריך לפרנסה או שיש לו חולי, כתב הא"א (אופנהיים) על גליון השו"ע (ס"ק א) בשם ספר חסידים (סי' קנח), שישים ליבו לא רק לברכות אלו, מפני שאומרים עליו למעלה שפלוגי סבור שאינו צריך אלא לזאת, אלא יכוון בכל הברכות.

[משנ"ב ס"ק י]

וְלַעֲמֹד עֲלֵיהֶם לְהַתְפַּלֵּל, דְּבָטֵל הוּא לְגַבִּי קֶרְקַע⁽¹⁹⁾. אֲסוּר לְהַתְפַּלֵּל בְּקִרְיָה⁽²⁰⁾.

19) אמנם לקמן (סי' תריד ס"ק ט) היקל בזה רק לאדם מצונן. ועל גבי כרים וכסתות, כתב (שם) שאפילו אם אינם גבוהים שלשה טפחים נראה כמתגאה, ואסור.

20) דהיינו להתפלל כשהוא כורע על ברכיו וכל גופו עומד, וכתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' צד, שהוא מקור דברי המשנ"ב) שאף שאופן זה נקרא עמידה, שהרי רוב גופו בעמידה, מ"מ אינו רשאי להתפלל כך.

לְכַנֹּן בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה רַק קֶדְמָה⁽³⁾, וּבַתְּפִלָּה צְרִיף לְכַנֹּן⁽⁴⁾ פִּירוֹשׁ הַמִּלּוֹת⁽⁵⁾.
3) וכוננת השמות והיהודים שעל פי דברי האר"י ז"ל, כתב הכף החיים (ס"ק ד) שמשמע בזהר שיש לכוונם בשעה שאומר התיבות, ולא קודם לכן ולא אחרי כן.

4) וקודם כל ברכה, כתב בספרו שם עולם [בהשמשות שבסוף הספר] שיתבונן מה הוא רוצה לבקש מה' ועל מה יברכנו, ועיצה זו מועילה מאד לכוונה בתפילה.

5) ועל כן כתב לקמן (סי' קא ס"ק ב) שנכון מאד ללמוד את פירוש המילות של כל התפילה, ועל כל פנים של ברכת 'אבות' ושל 'מודים', שודאי חייב לדעת ביאורן. ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ה פ"א) כתב שראוי לאדם לעיין על כל פנים פעם בשבוע בסימן צח בשו"ע העוסק בענין כוונת התפילה, כדי לעורר לבבו לכל הנזכר שם, שהכל מדינא דגמרא.

[משנ"ב ס"ק ב]

לֹא יִרָק לְגַמְרָה⁽⁶⁾ וְכוּ', סִגְלָה לְהַעֲבִיר מִחֻשְׁבֶּת חוּץ⁽⁷⁾, שְׂקָדָם תְּפִלָּה יַעֲבִיר⁽⁸⁾.

6) וכפי שנתבאר בשו"ע לעיל (סי' צז ס"ב) שבתפילה אסור לירוק.
7) וסגולה נוספת לבטל מחשבות זרות בתפילה, כתב הנפש החיים (שער ב פי"ג) שבעת שמוציא מפיו כל תיבה ותיבה מהתפילה, יצייר את אותה תיבה באותיותיה כצורתה, ויכוון להוסיף על ידה את כח הקדושה. והוסיף, שהיא סגולה נפלאה ובדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה, שיוסיפו טהרה במחשבת תפילתם.

8) ובפירוש 'קודם התפילה', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קטו) שהוא קודם 'פסוקי דזמרה'.

[משנ"ב ס"ק ג]

בְּנֵי הַקְּטָנִים⁽⁹⁾ וְכוּ', אֶכֶּל כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְחֻנּוּף, אֲדַרְבָּה, יְבִיאָנוּ⁽¹⁰⁾ אֶתֹּו לְבֵית־הַכְּנֶסֶת⁽¹¹⁾.

9) וגם את בניו הגדולים, כתב האורח נאמן (ס"ק ה) שאסור לנשק, ונקט קטנים משום שדרך האבות להראות להם אהבה יתירה, וכן מבואר בבן איש חי (שנה א פר' ויקרא אות יא). אולם הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"א הע' סד) כתב שאסור לנשק דוקא את בניו הקטנים.

ואף שלא בשעת התפילה, כתבו האורח נאמן (שם) והגר"ח קניבסקי (שם) שאסור לנשקם בבית הכנסת.

ולנשק את ידי אביו ורבו שחייב בכבודם, כגון במקומות שנהגו שהעולה לתורה מנשק ידיהם בירידתו, כתב הבן איש חי (שם) שמותר, שכן גם זה בכלל המצוה, אך ידי אנשים אחרים לא ינשק גם לאחר שעלה לתורה. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה אות נה) כתב שאין למחות בידם, משום שיש להם על מי לסמוך.

10) ואת בנותיו הקטנות, כתוב במסכת סופרים (פי"ח ה"ו) שגם אותן יש להביא לבית הכנסת.

11) וצריך להשגיח על בגדיהם ונעליהם שיהיו נקיים מצואה וכדו' (כדלקמן סי' קבר ס"ק כח), כדי לא להכשיל את הציבור.

[משנ"ב שם]

וַיִּרְוּהוּ לַעֲנוֹת אֶמָן⁽¹²⁾ וְכוּ', בְּסוּף עֲנִינֵי תְּפִלָּה וּקְרִיאַת הַתּוֹרָה⁽¹³⁾.
12) וכתב הרמ"א לקמן (סי' קכד ס"ז) שילמד את בניו הקטנים שיענו 'אמן', כי מיד כשהתינוק עונה 'אמן' יש לו חלק לעולם הבא.
13) וכן מביאים את הקטנים לנשק את ספר התורה כדי לחנכם